

УДК:339.378.2

В.П. Чебанова, магістр

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНИХ СВІТОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЦЕНТРІВ

Доведено, що економічними центрами вважаються держави або угруповання країн, які мають вагомий вплив на світове господарство і економіку окремих країн. для того, щоб змінювати у своїх інтересах існуюче економічне положення у світі.

Обґрунтовано, що на даному етапі США є найвагомим світовим економічним центром, чому посприяв ряд таких чинників, як велика територія, численне населення, з якого 80 % населення проживає в містах. Також цьому значною мірою сприяв величезний приплив робочої сили і капіталу з інших країн. Другим економічний центр світового співтовариства являється Європейський Союз, головна особливість якого - це активна участь у міжнародних економічних зв'язках. ЄС є

найбільшим торговим блоком сучасного світу. На початку XXI століття Китай став першою світовою індустріальною наддержавою за обсягами промислового виробництва, а також космічною і ядерною державою.

Ключові слова: економічні центри; розвиток економіки; економічні переваги.

Постановка проблеми. На даний час в світі виділяються три головних економічних центри: Сполучені Штати Америки (США), Західна Європа і Японія. З початку XX ст. світову першість закріпилося за США. Американська економіка виявилася набагато динамічніше британської, а її структура – більш досконалою. У країні велося широкомасштабне виробниче будівництво, створювалися нові заводи, фабрики, транспортні шляхи. Були утворені гігантські підприємства з науково-дослідними центрами, в які запрошувалися відомі вчені з Європи. Закладалися основи нових, перспективних форм збуту товарів: маркетинг, реклама, комерційний кредит.

У першій половині XX ст. зміцнилися економічні позиції Німеччини. Німецькі інженерні розробки поступалися лише американським. Залишивши позаду Великобританію, Німеччина стала другою після США державою світу. У другій половині XX ст. зріс економічний потенціал Японії, яка ще на початку століття була аграрною. Вона швидко потіснила Німеччину і зайняла місце другого економічного центру, поступаючись лише США.

В даний час відбувається гостра конкурентна боротьба за світове лідерство. Поки переможцем є США. Однак останнім часом країна змушена поступатися частина світового панування новим лідерам - Китаєм та регіону Західної Європи.

Співвідношення між провідними центрами відрізняється непостійністю. Тому актуальним є аналіз їхньої взаємодії та впливу на світову економіку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням тенденцій розвитку сучасних економічних центрів приділялось досить багато уваги як вітчизняними, так і зарубіжними вченими. Серед них слід зазначити таких: Арбатов Г.А. [1], Білорус О.Г. [2], Головнін М.Ю. [3], Євстигнєєв В.Р. [4], Портяков В.Я. [5] та ін.

Незважаючи на значні досягнення в цієї області, є ряд проблем, які залишаються предметом дискусій і обговорень вчених-економістів.

Мета статті - на основі дослідження сучасного стану економічних центрів світового господарства визначити існуючу динаміку та тенденції їх розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Активне зростання економіки США припадає на ХХ в. Цьому значною мірою сприяв величезний приплив робочої сили і капіталу з інших країн.

Економічна перевага США відзначається по багатьох позиціях:

По-перше, внутрішній ринок, здатний спожити найбільший обсяг товарної маси в світі. Споживчий попит забезпечується високим рівнем доходів підприємств і населення, стійкою економікою, низькими темпами інфляції.

Тут зосереджені найбільші в світі споживачі сировини, енергії, іншої виробничої продукції. Так, з 500 найбільших по капіталу компаній світу 150 належать США. Країна займає провідні позиції в таких галузях економіки, як автомобілебудівна, авіакосмічна, телекомунікаційна, хімічна, електротехнічна і електронна.

По-друге, самий потужний науково-технічний потенціал, забезпечують найвищу конкурентоспроможність економіки. Наукові дослідження відрізняються великими масштабами, швидким перетворенням теоретичних розробок в практичні результати і технічні нововведення. Оснащеність наукових лабораторій, дослідницьких центрів досконалими приладами та апаратурою не має рівних.

Досягнення американської науки загальноновизнані. Американські вчені отримали найбільше число найпрестижніших нагород, в тому числі Нобелівських премій з економіки.

США - найбільший виробник наукомісткої продукції (або, як її називають, продукції високих технологій). Питома вага у світовому виробництві цієї продукції перевищує 1/3 (для порівняння: частка Японії – 1/5, Німеччини - менше 1/10).

По-третє, світове лідерство в області збору та обробки інформації. У США зосереджено більше 50% банку даних, наявних у світі. Американські інформаційні джерела переважають у всіх основних галузях знань. Американським підприємствам належить 70 % виробленої у світі продукції з програмного забезпечення ЕОМ.

По-четверте, високий освітній рівень працюючих. Близько 40 % американців старше 25 років мають середню освіту, майже стільки ж - вища. США займають провідні позиції за питомою вагою вчених та інженерів у складі робочої сили. На 1000 зайнятих припадає 30 таких спеціалістів (для порівняння: в Японії – 33, Німеччини – 21, Франції – 16).

По-п'яте, безумовне лідерство в міжнародних економічних зв'язках. США ввозить і одночасно вивозить товарів і капіталу більше, ніж будь-яка інша країна світу. За рахунок ввезених товарів задовольняється більше 10 % внутрішнього попиту. Особливо багато ввозиться автомобілів, верстатів, устаткування, стали, палива, текстилю. Для багатьох країн доступ на ринок США - умова економічного успіху.

Разом з тим Сполучені Штати є найбільшим постачальником продукції іншим країнам (хоча частка вивозиться за кордон продукції в національному виробництві невелика).

У прогресуючих масштабах відбувається вивіз капіталу і формування міжнародних виробництв. Наприклад, серед машинобудівних підприємств отримали розвиток «глобальні кон-нейери» - спільні з США підприємства, що випускають машинобудівну продукцію для світового та американського ринків.

Лідерства в міжнародних економічних зв'язках сприяє міжнародний авторитет долара.

Другий економічний центр світового співтовариства – Європейський Союз.

Цей регіон охоплює 28 країн і відноситься до одного з найбільш урбанізованих в світі. Частка міського населення у Великобританії, Німеччині, Данії, Ісландії, Нідерландах, Норвегії, Швеції перевищує 80%. Населення регіону переживає демографічну революцію, яка полягає в зниженні народжуваності і збільшенні тривалості життя (наприклад, у Швеції найнижчі у світі показники народжуваності і найвищі - тривалості життя). В результаті зменшується чисельність населення, відбувається його постаріння. Це породжує проблеми у сфері трудових ресурсів, особливо забезпечення зайнятості на малокваліфікованих і шкідливих для здоров'я роботах (одна з причин залучення робочої сили з країн, що розвиваються), а також в галузі соціального забезпечення людей похилого віку.

На даний час країни Європейського Союзу займають друге місце (після США) за більшістю показників економічного розвитку.

Тут розташовані країни, що займають провідні місця в світі за найбільш важливого з цих показників - ВВП на душу населення.

Основна економічна міць регіону припадає на чотири високорозвинені країни - Німеччину, Францію, Італію, Великобританію. У них зосереджено понад 1/2 населення регіону і 3/4 його сукупного ВВП. Ці країни входять у «велику сімку» і багато в чому визначають тенденції економічного розвитку Західної Європи.

Головна особливість Європейського Союзу як світового економічного центру - активна участь у міжнародних економічних зв'язках. Є найбільшим торговим блоком сучасного світу, експорт (вартість товарів, що вивозяться в інші країни) якого в 2,5 рази перевищує американський. У більшості галузей половина виробленої продукції вивозиться за кордон. Це не випадково: невеликі розміри внутрішніх ринків і обмежений попит змушують західноєвропейські країни розширювати ринки збуту за рахунок зовнішньої торгівлі.

До останнього часу третім економічним центром світового співтовариства вважалась Японія, але в останні роки її перегнав Китай, зайняв її місце. Він став лідером світової торгівлі вперше в новітній історії.

У той час, як американці борються з рецесією і внутрішніми проблемами, Китай потроху стає основним торговим партнером провідних економік світу.

У Китаї знаходиться 37% світових запасів рідкоземельних металів (молібден, ванадій, сурма). В результаті значних інвестицій в 80-х роках минулого століття у видобуток цих копалин сьогодні Китаю належать 95% їх світового видобутку.

Китай є найбільшим у світі виробником абсолютної більшості видів промислової продукції - коксу, чавуну, сталі та сталевих труб, алюмінію, цинку, олова, нікелю, телевізорів, радіоприймачів і мобільних телефонів, пральних і швейних машин, велосипедів і мотоциклів, годинників і фотоапаратів, добрив, бавовняних і шовкових тканин, цементу, взуття, м'яса, пшениці, рису, сорго, картоплі, бавовни, яблук, тютюну, овочів, шовковичних коконів; має найбільші в світі поголів'я птиці, свиней, овець, кіз, коней і яків, а також лідирує з вилову риби. Крім того, КНР є найбільшим світовим автовиробником, щорічно випускають автомобілів (більше 18 млн з 2010 р).

Китай має в своєму розпорядженні половиною світових запасів валюти. За 2012 р. Китай отримав 2 трлн дол. виручки, одночасно збільшилися і держзвдатки. До 2014 року Китай значно скоротив швидкість накопичення доларів США у своїх резервах і зменшив швидкість нарощування резервів, значно збільшивши інвестиції по всьому світу.

Висновки. Економічними центрами вважаються держави або угруповання країн, які мають вагомий вплив на світове господарство і економіку окремих країн. Для того, щоб змінювати у своїх інтересах існуюче економічне положення у світі.

На даному етапі США є найвагомим світовим економічним центром, чому посприяв ряд таких чинників, як велика територія, численне

населення, з якого 80 % населення проживає в містах. Також цьому значною мірою сприяв величезний приплив робочої сили і капіталу з інших країн.

Економічна перевага США відзначається по таким позиціям, як значний внутрішній ринок, потужний науково-технічний потенціал, світове лідерство в області збору та обробки інформації, високий освітній рівень працюючих, лідерство в міжнародних економічних зв'язках.

Другий економічний центр світового співтовариства – Європейський Союз. Головна особливість Європейського Союзу як світового економічного центру – активна участь у міжнародних економічних зв'язках. ЄС є найбільшим торговим блоком сучасного світу.

Економіка КНР в останні 30 років постійно зростала. Китай на початку XXI століття став першою світовою індустріальною наддержавою за обсягами промислового виробництва, а також космічною і ядерною державою. Китай є найбільшим у світі виробником абсолютної більшості видів промислової продукції.

Бібліографічний список: 1. Арбатов Г.А. Сучасні США / Г.А. Арбатов – М.: ТЕІС, 2011. – 241 с. 2. Білорус О.Г. Глобальні стратегії Євросоюзу: монографія / Державний вищий навчальний заклад Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана; Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України; Міжнародний ін-т глобалістики / О.Г. Білорус – К.: КНЕУ, 2014. – 528 с. 3. Головні М.Ю. Основні напрями розвитку світової валютної системи і грошово-кредитна політика ЄС / М.Ю. Головін. – К.: Варта, 2011. – 138 с. 4. Євстигнєєв В.Р. Валютно-фінансова інтеграція в ЄС: систематизований аналіз / В.Р. Євстигнєєв. – М.: Наука, 2011. – 452 с. 5. Портяков В.Я. Економічні реформи в Китаї / В.Я. Портяков – М.: Інститут Далекого Сходу РАН, 2012. – 178 с.

В.П. Чебанова. Предпосылки становления современных мировых экономических центров. Предмет исследования. Динамика и тенденции развития экономических центров мирового хозяйства.

Цель исследования. Целью исследования является обоснование места и роли экономических центров мирового хозяйства, а также анализ динамики и тенденции их развития.

Для достижения поставленной цели были определены и решены следующие задачи, отражающие логику и структуру исследования:

- определить главные экономические центры мирового хозяйства;
- рассмотреть генезис мировых экономических центров, как главной

силы, влияющей на развитие других стран и мирового хозяйства в целом;

- определить предпосылки становления современных экономических центров мирового хозяйства;

- проанализировать тенденции развития США, как экономического центра современного мирового хозяйства;

- исследовать современное состояние Европейского Союза, как экономического центра мирового хозяйства;

- предоставить характеристику Китая, как нового экономического центра мирового хозяйства;

- проанализировать влияние главных экономических центров на мировую экономику и тенденции взаимодействия.

Методы исследования. В ходе исследования применялись методы системного анализа, логического обобщения, абстрактно-логические методы.

Результаты работы. Доказано, что экономическими центрами считаются государства или группировки стран, которые оказывают значительное влияние на мировое хозяйство и экономику отдельных стран, для того, чтобы менять в своих интересах существующее экономическое положение в мире.

Обосновано, что на данном этапе США является значимым мировым экономическим центром, чему поспособствовал ряд таких факторов, как большая территория, многочисленное население, из которого 80% населения проживает в городах. Также этому в значительной степени способствовал огромный приток рабочей силы и капитала из других стран. Вторым экономический центр мирового сообщества является Европейский Союз, главная особенность которого - это активное участие в международных экономических связях. ЕС является крупнейшим торговым блоком современного мира. В начале XXI века Китай стал первой мировой индустриальной сверхдержавой по объемам промышленного производства, а также космической и ядерной державой.

Сфера применения результатов. Полученные результаты могут быть использованы при разработке и реализации стратегических программ развития экономики страны и определения своего места в мировой экономике.

Ключевые слова: экономические центры; развитие экономики; экономические преимущества.

V.P. Chebanova. Prerequisites formation of the current world economic centers. Purpose of the study. The dynamics and trends of the economic centers of the world economy.

The purpose of the study. The study aims to study the place and role of

the economic centers of the world economy, as well as analysis of the dynamics and trends of development.

To achieve this goal have been identified and resolved following tasks that reflect the logic and structure of the study:

- identify the main economic centers of the world economy;
- consider the genesis of the world's economic centers as the main force that influences the development of other countries and the world economy as a whole;
- determine the prerequisites for the formation of modern economic centers of the world economy;
- to analyze trends US as the economic center of the modern world economy;
- examine the current state of the European Union as an economic center of the world economy;
- provide a description of China as a new economic center of the world economy;
- analyze the impact of the major economic centers of the world economy and trends in interaction.

Methods. The study used methods of system analysis, logic synthesis, abstract and logical methods.

The results. Proved that economic centers are considered state or a group of countries that have a significant impact on the world economy and the economies of individual countries. in order to take advantage of changing the existing economic situation in the world.

Proved that at this stage the United States is the most significant economic center of the world, why has contributed to a number of factors such as large area, a large population of which 80% of the population lives in cities. This also greatly contributed to a huge inflow of labor and capital from other countries. The second economic center of the world community is the European Union, the main feature of which - an active part in international economic relations. The EU is the largest trading block of the modern world. At the beginning of the XXI century, China was the first global industrial superpower in terms of industrial production, as well as space and nuclear power.

Scope results. The results can be used in the development and implementation of strategic programs of economic development *of the country and determine its place in the global economy.*

Keywords: economic centers; economic development; economic benefits.